

Шевчук Олександр Вікторович,
*студент 2 курсу юридичного факультету Чернівецького національного
університету імені Ю. Федьковича*

Науковий керівник: *к.ю.н., доцент кафедри приватного права
юридичного факультету Чернівецького національного університету
імені Ю. Федьковича Кіріак О. В.*

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ НА ПРОЦЕСИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Сучасний світ не можливо уявити без цифрових технологій, в основу яких покладена в цілому інформація. Ці процеси вплинули на всі сфери суспільно-політичного життя, особливе місце в якому посідає право, що розглядається через призму основного регулятора суспільних відносин, яке утворює загальну парадигму правової реальності. Саме в ній знаходить своє відображення інформація як чинник, який рухає цифровізацію вперед. Особливо такі закономірності можна прослідкувати в контексті динаміки розвитку цивільного права України. Слід зауважити: саме ця галузь є базовою в системі приватного права, тим самим вона визначає ключові запоруки, що пов'язані з її функціонуванням, зокрема задає йому вектор подальшого розвитку. Підкреслимо, що інформація не лише чинник, який впливає на цивільне право, але слугує його об'єктом, що переважно відноситься до нематеріальних благ, передбачених ст. 200 Цивільного кодексу України, яка виокремлена в 15 главі відповідного кодексу та має однойменну назву. Такий зв'язок між предметом вивчення та галуззю права, за якого об'єкт може впливати на неї є нетиповим та досить цікавим для детального розгляду та пояснення. Висвітлюючи тематику, вважаємо за потрібне вказати на ймовірну причину запровадження воєнного стану. Стає очевидно: інформація – це не лише інструмент для втілення інновацій, але може розглядатися як зброя, передовсім гібридна, яка також мала місце в цій війні. Відповіддю на збройний напад РФ стало запровадження режиму воєнного стану, рішення про ухвалення якого прийняв Президент України своїм указом. Він значно вплинув на кожен сферу суспільного життя, тому пропонуємо акцентувати увагу на внесенні корективів в інформаційне поле.

Право на доступ до мережі Інтернет – своєрідна відповідь на виклик часу, продиктований не лише динамікою розвитку самого

суспільства, але й частково породжено ним четвертого покоління прав людини. Особливе місце в системі, що складається з відповідних прав, посідає саме вищевказане. У навчальній літературі знаходимо детальне тлумачення цього права із вказівкою на його характерні риси та складові його елементи, наприклад: право на вільний доступ до Інтернету; право на свободу слова в Інтернеті; право на захист відомостей про себе в мережі Інтернет [1, с. 269]. Зазначені частини цього права лише увиразнюють багатогранність і різносторонність одного з прав четвертого покоління прав людини. Окреслені рамки розуміння цієї можливості, гарантованої кожній людині, сприяють виникненню зустрічного питання: в яких нормативно-правових актах закріплене право на доступ до Інтернету? Українське законодавство рухається, безперечно, в бік прогресивних держав, намагаючись вносити своєчасно актуальні зміни до національної документної бази. Наприклад, стало правило, зафіксоване в Конституції України, а саме в 34 статті Основного закону держави: «кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» [2, ст. 34]. Таким способом може бути поширення інформації в інтернет-мережі.

Орієнтуючись на нормативно-правову базу, зазначимо, що вузько спрямованих, тобто тих, що регулюють цей правовий аспект в Україні, не багато, проте вирізняється з-поміж них Закон України «Про інформацію», який, хоч передбачає гарантії цього права, але детального механізму його реалізації, зокрема прав на доступ до Інтернету, не встановлює. Акцентуючи увагу на процесі цифровізації, при дослідженні питання пов'язаних з впливом інформації, варто наголосити: він набуває нового значення. Так, можна стверджувати на недостатньому їх визначенні та регулюванні їх в цивільному праві України: у відповідному кодексі цієї галузі права такого права немає, але слід відзначити намагання народних депутатів вносити в парламент законопроекти про внесення змін до Цивільного кодексу України в частині регламентації права на доступ до Інтернету. Зрозуміло, що цим не можна обмежитися при втіленні концепції цифровізації права, очевидно: потрібне закріплення на конституційному рівні в Основному законі. Навіть деякі дослідники цього питання сформулювали визначення цього права: «кожному гарантується невід'ємне право на безперешкодний, вільний доступ до мережі Інтернет. Держава має ство-

рити безпечні, якісні та надійні умови для користування Інтернетом, гарантувати доступ до мережі Інтернет» [3, с. 66].

Досліджуючи взаємозв'язок впливу воєнного стану на процеси цифрової трансформації, цікаво припустити: чи може бути воно за особливих умов обмежуватися? Відповідь на це питання не буде очевидною, оскільки воно потребує опрацювання всіх переваг та недоліків. В умовах повномасштабної війни потрібно діяти злагоджено, тому що держава-агресорка постійно намагається дестабілізувати ситуацію в країні та дискредитувати її керівництво, поширюючи при цьому неправдиву та, іноді, зовсім вигадану інформацію. Якщо мова йтиме про переваги, то, звичайно, Інтернет – одне з джерел отримання оперативної інформації про ситуацію в Україні та про перебіг війни проти нашого народу, яку веде російська федерація.

Хоч у воєнний час вона розповсюджується з певними обмеженнями, вказаними в Законі України «Про правовий режим воєнного стану», це не стає на заваді розвитку і вдосконаленні інформаційного поля в контексті цифровізації. Відповіддю на поставлене питання буде часткове обмеження, тому що такі процеси зупинити не можливо, вони розвиваються в поєднанні із суспільством, реагуючи на виклики часу також. Таке закріплення на конституційному рівні виключно сприятиме загальному розвитку цифрової трансформації в рамках права, зокрема. Інформаційний простір, в межах якого розглядаються цифрові та інноваційні технології, дотичний до цивільного права України, саме те й інше породили виникнення нових нематеріальних благ, особливістю яких є існування у відповідному вигляді. Такими благами є цінні папери, гроші, іншими словами, діджиталізація охопила багато аспектів цього галузевого напрямку права, що дає підставу для більш детального дослідження явищ цифровізації.

Продовжуючи лінію аналізу на предмет впливу особливого правового режиму на цифрову трансформацію, відзначимо, що такі сервіси та платформи є надзвичайно затребуваними в період війни: вони дозволяють дистанційно, за допомогою спеціальних можливостей, передовсім базової – доступу до Інтернету, здійснити певні фінансові операції та інші в межах цивільного права. Актуальність цього прослідковується в умовах війни, коли не може бути скупчення осіб з метою їх убезпечення, про що попереджає сигнал «Повітряна тривога», а саме про ймовірність завдання ракетних ударів по всій території України. Повертаючись до мирного часу, рубежем якого є 24 люто-

го 2022 року слід додати: чи не кожний громадянин здійснював користування додатком або веб-порталом «Дія», що ніби є уособленням зв'язку «держава – людина», втіленого Міністерством цифрової трансформації України, яке й задало головного векторурозвитку в цій сфері. Чимало послуг, зокрема тих, що стосуються цивільно-правової сфери, можна отримати, застосовуючи платформи на просторах Інтернету. Український Уряд розробив та продовжує розробляти нові програми щодо підтримки населення, яке постраждало від наслідків збройного вторгнення держави-окупантки, втілюючи їх через інструменти цифровізації. Цивільний кодекс України в статті 311 передбачає право на недоторканість житла, однак в умовах воєнного стану це право підлягає обмеженню згідно ст. 64 Основного закону, але детального опису такої процедури не передбачає. Певну ясність у розуміння реалізації такого обмеження вносить Цивільний кодекс України в частині поняття «реквізіція», яке передбачає відчуження майна за мотивів суспільної необхідності та потреби, лише за умови їх попередньої компенсації, що є підставою для їх розрізнення, тобто унеможливлення плутанини між реквізіцією та іншими способами примусового припинення права власності, тим більше порівнювати з відшкодуванням збитків, завданих військовослужбовцями РФ, які зруйнували житла сотень тисяч людей.

Руйнування житла спричинила іншу категорію зміни в суспільстві, а саме внутрішнє переміщення осіб-громадян України. «Дія» спростила порядок надання відповідного статусу таким особам, зробивши їх набагато доступнішими, застосовуючи дистанційну форму подачі документів, що не вимагає особистої присутності, але це не означає, що мало місце порушення порядку, визначеного в Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Держава, забезпечуючи втілення концепції «держава в смартфоні», допомагає населенню отримати фінансові виплати від як Української держави, так міжнародних організацій. Розглядаючи та порівнюючи мирний час по відношенню до воєнного, легко помітити видозміни в наданні іншої групи державних послуг. Це ускладнилося, перш за все, закриттям певних реєстрів, які передбачають надання таких послуг громадянам. Наприклад, послуга «єМалятко», одним зі складників якої є державна реєстрація народженої фізичної особи, що не зазнала змін, тому що наразі є відкритий Державний реєстр актів цивільного стану. Так, Єдиний державний реєстр юридичних осіб

та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, хоч працює з певними обмеженнями, роз'яснює порядок реєстрації зазначених суб'єктів, важливість здійснення якої є очевидною через те, що економіка держави повинна функціонувати на своєму фронті.

Отже, у ході аналізу процесів цифрової трансформації в українському праві, насамперед цивільному, було здійснено дослідження взаємозв'язку впливу певних закономірностей, які продиктовані режимом воєнного стану. Порівняно мирний та воєнний часи в контексті цифрової трансформації, а також описані головні аспекти-винятки, які постали в результаті вимушених змін на тлі повномасштабної збройної агресії російської федерації. Зауважені як теоретичні, так прикладні аспекти, що стали предметом цього дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Попович Т., Шаварин А. Сутнісне наповнення четвертого покоління прав людини. Теорія держави і права. 2019. № 12. С. 269.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Риженко Т. Г. Право на доступ до інтернету: невід'ємне право людини. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 6. С. 66.

Шумілова Анна Олександрівна,

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
студентка 3 курсу Прокуратури та слідства (кримінальна юстиція)*

Науковий керівник: *к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного права
Павлова В. Г.*

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

З початку військового вторгнення російської федерації в Україну законодавство зазнало змін, які не обійшли й спадкові відносини.

По-перше, щодо змін у процедурі відкриття спадкової справи. До встановлення воєнного стану та до змін, які були внесені до Кодексу, нотаріус заводив справу за місцем, де проживав спадкодавець в останній раз. Якщо така інформація не відома, то за місцезнаходження нерухомого майна, а у випадку його відсутності – місцезнаходження більшої частини рухомого майна.